

November 2015

Zo boven, zo beneden

Wie enigszins vertrouwd is met de astrologie, de Tarot, de kabbala en/of de alchemie, zal deze spreuk wel kennen. Het is de meest kernachtige samenvatting van de **hermetische filosofie**.

Boven is de macrokosmos, de geest, de hemel.

Beneden is de aarde, de materie, het lichaam.

De oorsprong is het Ene (boven), waaruit het vele ontstaat (beneden). Alles wat van boven komt, weerspiegelt zich in wat beneden is. De mens is de microkosmos waarin alle principes en wetten van de macrokosmos terug te vinden zijn.

Van boven naar beneden is er een proces van schepping, incarnatie. Van beneden naar boven is een proces van transformatie en een terugkeer naar het Ene. We komen voort uit eenheid en keren terug naar eenheid. De bewegingen van boven naar beneden en van beneden naar boven hebben een cyclisch verloop.

De hermetische filosofie is een theorie van ALLES: alles hangt met alles samen, alles komt uit het Ene voort en keert daar ook weer naar terug. Tijdens het incarnatieproces vindt er een 'vergeten' plaats: de identificatie met het lichaam en de fysieke wereld is zo sterk dat het contact met de geestelijke oorsprong verloren gaat. In praktische zin levert de hermetische traditie methoden om de weg terug naar boven te vinden.

Dit is allemaal esoterie die zo'n 2500 jaar teruggaat, maar in het licht van recente wetenschappelijke inzichten kunnen we de hermetische filosofie op een nieuwe manier bekijken en begrijpen. **Marja de Vries** geeft in haar boek '**De hele olifant in beeld**' een heldere samenvatting van de universele hermetische wetten en verbindt die met inzichten uit onder andere de kwantummechanica, de systeemtheorie en baanbrekend onderzoek op het gebied van bewustzijn. Dat werpt ook nieuw licht op de stelling 'zo boven, zo beneden'.

De hermetische traditie

De bronnen van de hermetische traditie zijn mythisch. Het gaat om kennis, die geopenbaard wordt door (half)goden. In Egypte was de god Thoth de brenger van de schrijfkunst, de kalender en de magie. De Griekse god Hermes was de boodschapper van de goden, die in alle werelden kon reizen: de bovenwereld van de Olympus, de onderwereld van Hades en de tussenwereld van de mensen. Aan hem zouden we het schrift, de wiskunde en de astronomie te danken hebben. En dan is er vooral **Hermes Trismegistos** (Hermes driemaal de grootste) die volgens de overlevering de leraar was van Abraham, de aartsvader van drie wereldreligies: jodendom, christendom en islam.

Wonderlijk genoeg is de hermetische filosofie nooit echt partij geweest in de strijd tussen de grote wereldreligies. Integendeel, er kwamen juist allerlei onafhankelijke dwarsverbanden uit, zoals in de gnostiek, de kabbala, de astrologie en de Tarot. Het is dan ook een theorie van ALLES die grenzen overschrijdt en niet gevangen kan worden in dogma's.

Dat heeft ook te maken met een andere visie op dualiteit: waar de wereldreligies geneigd zijn om onderscheid te maken tussen 'goed' en 'kwaad', zie je in de hermetische traditie juist een waardering voor beide kanten van de polariteit. Zeker, er is een fundamentele dualiteit in het universum, maar het is juist de dualiteit die het zaakje aan het rollen brengt. Dualiteit brengt beweging, perspectief, een ritmische beweging tussen uitersten. Alle tegenstellingen hebben hun plaats en hun rol binnen de eenheid.

In de **Poimandres** (deel van het Corpus Hermeticum) wordt een inwijding in de hermetische beginselen beschreven. De leerling treedt buiten zijn lichaam en wordt dan geïnstrueerd in de geheimen van de kosmos. Hij krijgt inzicht in het wezen van de mens en de plaats die hij in het geheel inneemt. Het is een verhaal van bewustzijnsverruiming, een soort van innerlijk schouwen. De kennis die doorgegeven wordt is geen onpersoonlijke feitenkennis. Het is kennis in de zin van 'gnosis', innerlijk weten, wijsheid.

Het proces om tot inzicht te komen begint met meditatie, ontspanning, een ontvankelijke houding. Dan worden de grenzen van het beperkte bewustzijn, dat gevangen zit in het fysieke lichaam, overschreden en treedt je de wereld van de geest binnen. Daar wordt duidelijk dat we geen afgescheiden wezens zijn, maar ten diepste verbonden zijn met het geheel. De makrokosmos spiegelt zich in de mikrokosmos, de mens.

Een belangrijke wet in de hermetica is de '**wet van overeenstemming**' (ofwel de 'wet van de correspondenties'), die gebaseerd is op de eerste '**wet van eenheid**'. Tussen geest en lichaam, energie en materie, bewustzijn en vorm zijn er vele overgangssferen en tussenniveaus. Op alle niveaus heersen dezelfde universele wetten. De verbanden tussen de niveaus vinden in de hermetische traditie vooral een symbolische uitdrukking. Astrologie, alchemie, kabbala, Tarot: het zijn allemaal beeldtalen, symbolische universa waarin alles met alles samenhangt.

Wetenschap

In de **stysteemtheorie** vinden we sterke overeenkomsten met de wet van overeenstemming en de wet van eenheid. De systeemtheorie zoekt naar algemene wetten van systemen: hoe ze georganiseerd zijn, hoe ze veranderen, hoe ze zich verhouden tot andere systemen. Zijn er wetten, die opgaan voor alle systemen, of het nu gaat om een bloedcel, een levend organisme of een heel ecosysteem? Jawel, die zijn er. Ze komen bovendien als we niet meer kijken naar concrete feiten, maar naar de relaties tussen de feiten. We laten de zichtbare vormen los en kijken naar processen en structuren, die op alle niveaus werkzaam en relevant zijn.

En dit is nu precies wat symboolsystemen doen! Hierin ligt de reden waarom symbolen zo universeel toepasbaar zijn. We kunnen nog verder gaan: welke realiteit is fundamentele, die van de zichtbare verschijnselen of die van de onderliggende patronen? De symboolsystemen gaan duidelijk uit van het laatste. De zichtbare realiteit is een uitdrukking van niet-zichtbare patronen en processen in tijd en ruimte.

Volgens de systeemtheorie is het geheel altijd meer dan de som der delen. Het geheel kenmerkt zich door organisatie, autonomie, intelligentie, het vermogen om crises te overleven. En zo visualiseren we systemen meestal: het geheel is 'boven', de onderdelen vinden we 'beneden'.

Vanuit het gezichtspunt van de **fysica** kunnen we 'boven' gelijkstellen met 'energie' en 'beneden' met 'vorm'. Vaste stof blijkt eigenlijk een bijzondere vorm van ('gestolde') energie te zijn. Alles begint als energie. De vormen die uit energie ontstaan, zijn tijdelijk en voortdurend onderhevig aan transformatieprocessen. Ook de vier elementen kunnen op deze manier begrepen worden. Het element aarde staat dan voor vaste stof. Bij verwarming (meer energie) wordt vaste stof vloeibaar: element water. Als je nóg meer energie toevoert, verdampt de vloeistof: element lucht. Het vuur staat dan voor pure energie.

In het onderzoek naar **bewustzijn** begint de polariteit te verschuiven. Waar eerst werd gedacht dat bewustzijn ontstaat uit vorm ('ik ben mijn brein', dus ook 'ik kan niet bestaan zonder brein') wint nu de gedachte terrein dat bewustzijn voorafgaat aan vorm ('mijn brein is mijn instrument', en dus 'ik besta ook zonder brein').

Bijzonder boeiend in dit verband is, dat in de hermetische traditie de 'weg terug naar boven' vooral beschreven wordt als een transformatie van bewustzijn. Marja de Vries haalt in haar boek onderzoek aan op het gebied van hersengolven. In ons normale, wakkere dagbewustzijn produceren onze hersenen hoge frequenties, de bètagolven. Als we in ontspannen toestand zijn en dus minder gefocust op de fysieke werkelijkheid, produceren we lagere frequenties, de alfagolven. In een staat van diepe meditatie, waarin de uiterlijke zintuigen zwijgen en een innerlijk bewustzijn ontwaakt, produceren we thètagolven. Het schijnt dat sommige shamanen een nóg lagere frequentie van hersengolven produceren (deltagolven). Dat zou dan de bewustzijnstoestand kunnen zijn waarin eenheidservaringen optreden of de toestand waarin we verkeren bij een bijna-doodervaring als de hersenen weinig of geen activiteit meer vertonen.

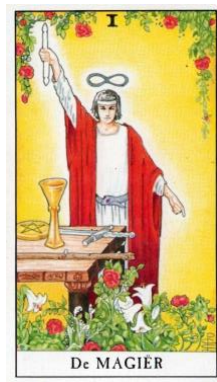
Zo zijn er verschillende niveaus en soorten van bewustzijn. Elk niveau correspondeert met reëel bestaande wereld, stoffelijk of onstoffelijk.

Bewustzijn bepaalt de waarneming. Maar daar blijft het niet bij: bewustzijn is energie die iets teweegbrengt! Bewustzijn, ofwel aandacht, is een scheppende kracht. Energie volgt de aandacht. Bewustzijn gaat vooraf aan vorm, energie gaat vooraf aan materie.

Tarot

De Tarot is de meest heldere samenvatting van de hermetische filosofie. In mijn boek 'De Levende Tarot' ga ik daar uitgebreid op in. In het kader van dit verhaal nodig ik je uit om de tarotkaarten eens te bekijken vanuit de ideeën rond 'boven en beneden' die in het voorgaande aan de orde kwamen. Kijk ook naar het tussengebied op het midden van de kaart waar boven en beneden elkaar ontmoeten. Let ook op de verhoudingen tussen de linker- en rechterkant van de kaart, waarin je de werking van de dualiteit kunt herkennen. Het gaat hier te ver om veel voorbeelden aan te halen. Probeer het zelf eens uit, moeilijk is het eigenlijk niet.

Toch één voorbeeld: de tarotkaart de Magiër. Met zijn rechterhand ontvangt hij inspiratie van boven (de geestelijke wereld), met zijn linkerhand wijst hij naar de aarde. Hij is (wij zijn) een levende, bewuste verbinding tussen hemel en aarde, geest en lichaam. Let er op dat de planten boven hem zich herhalen in de planten beneden hem. Wat boven is in de vorm van ideeën en archetypen, zien we beneden in materiële vorm.

Vóór hem op tafel liggen de attributen van de vier elementen, hier getoond als zijn werktuigen. Dit is het middengebied waar hemel en aarde elkaar ontmoeten. De Magiër werkt vanuit inspiratie (de staf, vuur) en zet die om in ideeën (het zwaard, element lucht). Met zijn gevoel (de bokaal, element water) stemt hij zich af op zijn omgeving en met zijn fysieke handelingen brengt hij zijn inspiratie in de praktijk.

Om zijn middel is een slang gewonden die in zijn eigen staart bijt: het begin gaat over in het einde, een beeld van de cyclische beweging van de energie. De slang, evenals het lemniscaat boven zijn hoofd, suggereren dat de Magiër weliswaar deelneemt aan de cycli van het leven, maar dat hij in de kern onsterfelijk is.

Bronnen:

1. The Kybalion, A Study of the Hermetic Philosophy of Ancient Egypt and Greece
2. De Hele Olifant in Beeld, Marja de Vries
3. Corpus Hermeticum, R. van dan Broek en G. Quispel
4. The Golden Thread, The Ageless Wisdom of the Western Mystery Traditions
Joscelyn Godwin
5. De Hermetische Schakel, Jacob Slavenburg
6. De Hermetische Gnosis in de Loop der Eeuwen, Prof. Dr. G Quispel
7. Zelf ontdekt ZichZelluf, José van Diepstraten en Nathalie van Spall
8. De Levende Tarot, Jan Ton